НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДАЙДЖЕСТ

У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НААУ

за І півріччя 2021 року

Випуск 3

ЗМІСТ

ІНОВЕЛИ (актуальні зміни) ЗАКОНОДАВСТВА....3

1.1. Закони та інші нормативно-правові акти 3

1.2. Законопроекти 8

II. СУДОВА ПРАКТИКА....13

2.1. Практика Верховного Суду....13

2.1.1. Справи у сфері зобов'язального права....13

2.1.2. Справи у сфері речового права 17

2.1.3. Справи у сфері позадоговірних зобов'язань 18

2.1.4. Справи у сфері спадкового права 19

2.1.5. Справи у сфері цивільного процесу 21

Відповідальний редактор: Черемис А.В.

Редактори: Березенська Ю.О., Даниленко П.О.

Контакти:

04070, м. Київ, вулиця Борисоглібська, 3, 5-й поверх

Комітет з цивільного права та процесу НААУ

Голова Комітету: Простибоженко О.С.

I. НОВЕЛИ (актуальні зміни) ЗАКОНОДАВСТВА

1.1. Закони та інші нормативно-правові акти

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо права фізичної особи на зміну по батькові» від 03.11.2020 року № 942-IX

Дата прийняття: 03.11.2020 року

Набрання чинності: 01.01.2021року

Проект закону був розроблений з метою виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» та усунення прогалин, які існують між нормами цивільного та сімейного кодексів України, щодо можливості зміни фізичною особою по батькові. Українське законодавство відносно вільно дозволяє особі змінювати ім'я або прізвище, але прямо не передбачає право особи змінювати на власний розсуд своє по батькові. Ці обмеження є невиправданими. У справі Гарнага проти України порушення було визнане судом через те, що положення Цивільного кодексу України щодо зміни імені, прізвища та по батькові невиправдано обмежують особу у зміні по батькові. Суд встановив, що у порівнянні з «майже повною свободою» зміни імені або прізвища в Україні, обмеження на зміну по батькові не видаються належним чином та достатньою мірою мотивованими національним законодавством.

Закон вносить зміни до частин першої, другої та третьої статті 295 Цивільного кодексу України. Отже, Законом розширено статтю щодо права зміни імені фізичної особи. А саме: "Фізична особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на власний розсуд змінити своє прізвище та (або) власне ім'я, та (або) по батькові. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє прізвище та (або) власне ім'я, та (або) по батькові за згодою батьків. У разі якщо над фізичною особою, яка досягла чотирнадцяти років, встановлено піклування, зміна прізвища та (або) власного імені, та (або) по батькові такої особи здійснюється за згодою піклувальника. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє прізвище та (або) власне ім'я, та (або) по батькові за згодою одного з батьків, якщо другий з батьків помер, визнаний безвісно відсутнім, оголошений померлим, визнаний обмежено дієздатним, недієздатним, позбавлений батьківських прав стосовно цієї дитини або якщо відомості про батька (матір) дитини виключено з актового запису про її народження, або якщо відомості про чоловіка як батька дитини внесені до актового запису про її народження за заявою матері.

У разі заперечення одного з батьків щодо зміни по батькові дитини спір щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків стосовно дитини та інші обставини, що засвідчують відповідність зміни по батькові інтересам дитини".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/942-20#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» від 27.04.2021 року № 1416-IX

Дата прийняття: 27.04.2021 року

Набрання чинності: 26.05.2021 року

У Цивільному процесуальному кодексі України:

1) частину третю статті 8 доповнити словами "та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів)";

2) у статті 14:

у частині п'ятій слова "та Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему" замінити словами "Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів)";

Даним Законом також внесено ряд змін у Закон України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів" щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а саме:

1) пункт 2 параграфа 2 "Прикінцеві положення" розділу 4 викласти в такій редакції:

"2. Підпункт 1 пункту 3 § 1 цього розділу вводиться в дію з дня початку функціонування хоча б однієї з підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Підпункт 5 пункту 7 § 1 цього розділу вводиться в дію з дня початку функціонування підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечують автоматизований розподіл справ, добір осіб для запрошення до участі у здійсненні правосуддя як присяжних, можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, функціонування офіційних електронних адрес та процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (електронний кабінет).

Підпункти 1, 2, 4 пункту 13 § 1 цього розділу вводяться в дію з дня початку функціонування підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечує функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень.

Підпункт "б" підпункту 1, підпункт "а" підпункту 3 пункту 17, пункт 19 § 1 цього розділу вводяться в дію з дня початку функціонування підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечує функціонування процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (електронний кабінет).

Підпункт "б" підпункту 13 пункту 24 § 1 цього розділу вводиться в дію з дня початку функціонування підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечують функціонування офіційних електронних адрес та процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (електронний кабінет).

Створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи здійснюються поетапно.

Окремі підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи починають функціонувати через 30 днів з дня опублікування Вищою радою правосуддя у газеті "Голос України" та на веб-порталі судової влади України оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Таке оголошення має містити інформацію про підпункти, пункти цього розділу, які вводяться в дію у зв'язку з початком функціонування відповідної підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Про початок функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх необхідних для її повного функціонування підсистем (модулів) Вища рада правосуддя публікує оголошення у газеті "Голос України" та на веб-порталі судової влади України".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-IX#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» від 19.06.2020 року № 738-IX

Дата прийняття: 19.06.2020 року

Набрання чинності: 16.08.2020 року

Закон регулює відносини, що виникають під час емісії, обігу, викупу цінних паперів та виконання зобов'язань за ними, укладання і виконання деривативних контрактів, заміни сторони деривативних контрактів та вчинення правочинів щодо фінансових інструментів на ринках капіталу, а також відносини, що виникають під час провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках.

Цей закон уніфікує підхід до організації торгівлі активами на товарних ринках з метою забезпечення прозорості цін, які формуються на таких ринках, та запобігання маніпулюванню на них.

Документ розширює перелік фінансових інструментів шляхом віднесення інструментів грошового ринку до фінансових інструментів, а також запровадження нових видів цінних паперів – депозитних сертифікатів банку, зелених облігацій, опціонних сертифікатів, депозитарних розписок тощо.

У законі передбачено врегулювання відносин, що виникають під час розміщення та обігу цінних паперів, укладення й виконання деривативних контрактів та правочинів з ними.

Забезпечується захист прав власників облігацій, зокрема шляхом передбачення інституту зборів власників облігацій та колективного представника власників корпоративних облігацій, відповідно до найкращих світових практик.

Також документ містить перелік та опис видів професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, опис вимог, що встановлюються до професійних учасників та до їхньої діяльності, зокрема обов'язків перед клієнтами.

Закон спрямований на впровадження на ринках капіталу України передової міжнародної практики, зокрема останніх законодавчих змін у Європейському Союзі та рекомендацій Міжнародної асоціації свопів та деривативів (ISDA).

Цей закон сприятиме ефективному розвитку ринків похідних фінансових інструментів; розбудові торговельної інфраструктури; розширенню спектру фінансових послуг; підвищенню ефективності та надійності функціонування ринків капіталу, розвитку ринку корпоративних облігацій і створенню умов для забезпечення ефективного захисту прав власників облігацій. Це своєю чергою сприятиме збільшенню інвестиції в економіку України, зокрема через підвищення довіри внутрішніх та іноземних інвесторів у результаті запровадження цивілізованих та уніфікованих правил на організованому ринку.

Закон передбачає комплекс змін в Цивільному Кодексі України, спрямованих на вдосконалення діяльності з залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів, а саме:

- Виключено обов'язок акціонерного товариства, яке здійснює публічне розміщення акцій, щорічно публікувати для загального відома річний звіт, бухгалтерський баланс, відомості про прибутки і збитки, а також іншу інформацію, передбачену законом;
- Виключено статтю 155 «Статутний капітал акціонерного товариства»;
- Визначено поняття деривативних цінних паперів - цінні

папери, що посвідчують право власника у визначених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) випадках та порядку вимагати від емітента придбання або продажу базового активу та/або реалізації встановлених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) прав щодо базового активу та/або здійснення платежу (платежів) залежно від значення базового показника";

• Змінено терміни, а саме слово "документарній" замінено словом "паперовій";

• У статті 207: в абзаці першому частини першої перше речення (Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони)доповнено словами "або надсилалися ними до інформаційно-телекомунікаційної системи, що використовується сторонами"; доповнено реченням такого змісту: "У разі якщо зміст правочину зафіксований у кількох документах, зміст такого правочину також може бути зафіксовано шляхом посилання в одному з цих документів на інші документи, якщо інше не передбачено законом";

• Частину третю (Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів) доповнено словами "або іншим чином врегульовується порядок його використання сторонами";

• У статті 537 назву та абзац перший частини першої після слова "контори" доповнити словами "або на рахунок ескроу", а саме «Боржник має право виконати свій обов'язок шляхом внесення належних з нього кредиторові грошей або цінних паперів у депозит нотаріуса, нотаріальної контори "або на рахунок ескроу"»

• У частині третій абзац перший викладено в такій редакції: "3. Порядок внесення цінних паперів, що існують в електронній формі, в депозит нотаріуса (нотаріальної контори) або на відповідний рахунок ескроу в цінних паперах встановлюється законодавством про депозитарну систему України";

• Частину першу статті 572 після слів "забезпеченого заставою" доповнено словами "а також в інших випадках, встановлених законом";

• Статтю 576 «Предметом застави може бути майно, яке заставодавець набуде після виникнення застави (майбутній урожай, приплід худоби тощо) доповнено словами "та/або може набути";

• Частину першу статті 589 після слів "забезпеченого заставою" доповнено словами "а також в інших випадках, встановлених законом";

• Доповнено абзаци щодо зобов'язань та укладення договорів: «Особливості припинення зобов'язань за правочинами щодо фінансових інструментів, вчиненими на організованому ринку капіталу та поза ним, встановлюються законодавством»; «У випадках, передбачених законом або договором, новація може здійснюватися щодо декількох первісних зобов'язань»; «Особливості укладення договорів на організованих ринках капіталу, організованих товарних ринках, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами законодавства»; «До договору купівлі-продажу, що укладається на організованих ринках капіталу та організованих товарних ринках, конкурсах, аукціонах (публічних торгах), договору купівлі-продажу валютних цінностей і договорів купівлі-продажу фінансових інструментів, укладених поза організованим ринком, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не випливає з їхньої суті»;

• Виключено статтю про те, що Банк може бути уповноважений поклажодавцем на вчинення правочинів з цінними паперами, прийнятими на зберігання;

Відбулися також такі зміни в Цивільному процесуальному кодексі України: встановлено, що арешт на майнові права у вигляді майнових прав у внутрішній системі обліку особи, яка провадить клірингову діяльність, накладається в порядку, встановленому статтею 64 Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на кошти, які знаходяться в Національному банку України або іноземних банках на рахунках, відкритих Центральному депозитарію цінних паперів та/або кліринговим установам, для забезпечення здійснення грошових розрахунків.

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи» від 30.06.2021 року № 1587-IX

Дата прийняття: 30.06.2021 року

Набрання чинності: 05.08.2021 року

У Цивільному кодексі України частину другу статті 530 викладено в новій редакції:

"2. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час, крім випадків, установлених законом про банки і банківську діяльність. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не випливає із договору або актів цивільного законодавства";

Крім того частину першу статті 536 викласти в такій редакції:

"1. За користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами або законом

про банки і банківську діяльність".

Також, внесені зміни в частину четверту статті 150 Цивільного процесуального кодексу України, стаття викладена в такій редакції:

"4. Не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу по безробіттю, на кошти, що знаходяться на кореспондентських рахунках банку, на майно (активи) або грошові кошти неплатоспроможного банку, банку, щодо якого прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених статтею 77 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (крім ліквідації банку за рішенням його власників), а також на майно (активи) або грошові кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Ця вимога не поширюється на позови про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків» від 30.06.2021 року № 1588-IX

Дата прийняття: 30.06.2021 року

Набрання чинності: 05.08.2021 року

У Цивільному процесуальному кодексі України:

1) частину другу статті 149 викласти в такій редакції:

"2. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, а також з інших підстав, визначених законом";

2) частину четверту статті 152 викласти в такій редакції:

"4. У разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен пред'явити позов протягом десяти днів, якщо інші строки не встановлено законом, а у разі подання заяви про арешт морського судна - тридцяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1588-20#Text

Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 року № 1201-IX

Дата прийняття: 04.02.2021 року

Набрання чинності: 13.06.2021 року

Закон визначає загальні правові та організаційні засади фінансового лізингу в Україні відповідно до міжнародно-правових стандартів у цій сфері.

Закон є новою редакцією Закону України "Про фінансових лізинг"

Законом дано визначення «фінансовий лізинг», згідно з яким «фінансовий лізинг - вид правових відносин, за якими лізингодавець зобов'язується відповідно до договору фінансового лізингу на строк та за плату, визначені таким договором, передати лізингоодержувачу у володіння та користування як об'єкт фінансового лізингу майно, що належить лізингодавцю на праві власності та було набуте ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця(постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов, і передбачає наявність хоча б однієї з ознак фінансового лізингу, встановленого цим Законом».

Метою цього Закону є забезпечення захисту прав та законних інтересів лізингоодержувачів, лізингодавців, створення належного конкурентного середовищ у сфері фінансового лізингу, гармонізація законодавства України із законодавством Європейського Союзу та міжнародними стандартами, забезпечення сприятливих умов для розвитку економіки України.

Закон регулює відносини, що виникають у сфері фінансового лізингу.

Згідно із Законом, відносини між лізингодавцем та лізингоодержувачем, що виникають на підставі договору фінансового лізингу, регулюються положеннями Цивільного кодексу, Господарського кодексу з урахуванням особливостей, встановлених законами України з питань регулювання діяльності з надання фінансових послуг, цим Законом та іншими законами України, а також прийнятими на їх виконання нормативно-правовими актами.

Державне регулювання та нагляд на ринку фінансового лізингу здійснює Національний банк України відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», цього Закону та інших законодавчих актів.

Законом визначено ознаки фінансового лізингу.

Згідно із Законом, «лізинг вважається фінансовим, якщо до лізингоодержувача переходять усі ризики та винагороди(вигоди) щодо користування та володіння об'єктом фінансового лізингу та виконується хоча б одна з таких ознак (умов):

- об'єкт фінансового лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 відсотків його первісної вартості, а лізингоодержувач зобов'язаний на підставі договору фінансового лізингу, або іншого договору,

- визначеного договором фінансового лізингу, протягом строку дії договору фінансового лізингу придбати об'єкт фінансового лізингу з подальшим переходом права власності від лізингодавця до лізингоодержувача за ціною та на умовах, передбачених таким договором фінансового лізингу або іншим договором, визначеним договором фінансового лізингу;
- сума лізингових платежів на момент укладення договору фінансового лізингу дорівнює первісній вартості об'єкта фінансового лізингу або перевищує її;
- балансова (залишкова) вартість об'єкта фінансового лізингу на момент закінчення строку дії договору фінансового лізингу, передбаченого таким договором, становить не більш як 25 відсотків первісної вартості (ціни) такого об'єкта фінансового лізингу станом на початок строку дії договору фінансового лізингу тощо.
- Законом визначено об'єкти фінансового лізингу. Об'єктом фінансового лізингу може бути майно, визначене індивідуальними ознаками та відповідає критеріям основних засобів відповідно до законодавства, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо якого законом не встановлено обмежень про передачу його в лізинг.

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 року № 552-IX

Дата прийняття: 31.03.2020 року

Набрання чинності: 01.07.2021 року

Документ передбачає формування законодавчого поля для запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. Закон, який підписав глава держави, дасть змогу забезпечити реалізацію конституційних прав громадян на вільне розпоряджання своєю власністю та створити прозорі умови для набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами України. Зокрема, законом передбачено, що з 1 липня 2021 року право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення площею до 100 гектарів можуть набувати виключно громадяни України. З 1 січня 2024 року таку можливість отримають також юридичні особи, власниками яких є українці. Вони зможуть купувати до 10 тисяч гектарів землі. Заборонено також продаж державних та комунальних земель. Відповідно до підписаного закону, питання, чи надавати іноземцям право купувати землю, вирішуватиметься на референдумі.

Конфіскованe майно переходить у власність держави безоплатно. Закон вносить уточнення, що конфіскованe майно переходить у власність держави безоплатно, "крім випадків, визначених законом".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28.04.2021 № 1423-IX

Дата прийняття: 28.04.2021 року

Набрання чинності: 27.05.2021 року

Закон передбачає реформування системи управління у сфері земельних відносин та зняття штучних обмежень господарської діяльності для спрощення доступу до земельних ресурсів населення та бізнесу, скасування зайвих дозволів та дублювання процедур перевірки документації із землеустрою; запровадження незалежного контролю документації із землеустрою через громадську експертизу або рецензування; надання відомостей документації із землеустрою статусу публічних, відкритих та загальнодоступних даних; інтеграцію та уніфікацію землевпорядної, топографо-геодезичної та картографічної діяльності; запровадження страхування професійної відповідальності виконавців робіт із землеустрою як альтернативи державному контролю; зменшення вартості робіт та тривалості часу, що витрачається на виконання процедур, пов'язаних з проведенням землеустрою; зменшення ризиків хабарництва та корупції.

Законом скасовуються вимоги щодо цільового використання земель сільськогосподарського призначення.

Норми Закону передбачають:

• передачу землі державної власності за межами населених пунктів (крім земель, які потрібні державі для виконання її функцій) до власності територіальних громад, спрощення доступу до земельних ресурсів для громадян, бізнесу завдяки скасуванню зайвих дозволів, зокрема новостворених районних державних адміністрацій, та дублювання процедур перевірки документації із землеустрою; надання документації із землеустрою статусу публічних, відкритих та загальнодоступних даних;

• зменшення вартості робіт та тривалості часу, що витрачається на виконання процедур, пов'язаних з проведенням землеустрою;

• встановлення меж територій громад за домовленістю громад;

• затвердження місцевими радами детальних планів території в межах та за межами населених пунктів;

• посилення ролі територіальних громад у здійсненні контролю за станом використання земель;

• закріплення меж земельних ділянок за згодою їх власників без зайвої бюрократії.

• АМУ вважає, що завдяки цьому Закону комплексно будуть вирішені проблеми у сфері земельних відносин, а державна влада продемонструє справжній європейський формат прозорих взаємовідносин між державою та громадами.

Законом внесені зміни до ЦКУ, які передбачають, що приватну землю сільськогосподарського призначення можна буде відчужити лише за договорами купівлі-продажу, дарування,

довічного утримання, спадкового договору, міни, шляхом внесення до статутного (складеного) капіталу чи шляхом звернення стягнення на них.

Також Закон передбачає обмеження у використанні земель територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Зокрема, у документі йдеться, що особливий режим охорони, відтворення і використання таких земель "поширюється на всі розташовані в межах таких територій та об'єктів землі та земельні ділянки незалежно від форми власності та цільового призначення".

Текст закону за посиланням:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text

1.2. Законопроекти

Проект Закону України «Про внесення зміни до статті 1191 Цивільного кодексу України щодо вдосконалення механізму притягнення посадових та службових осіб до персональної матеріальної відповідальності» від 28.01.2021 р. № 5001.

Метою законопроекту є вдосконалення механізму притягнення посадових та службових осіб до персональної матеріальної відповідальності. Проектом пропонується внести зміни до статті 1191 Цивільного кодексу України в частині вдосконалення механізму притягнення посадових та службових осіб до персональної матеріальної відповідальності.

Статтею 1174 Цивільного кодексу України встановлено, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.

В свою чергу, держава, територіальні громади, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою внаслідок незаконно прийнятих рішень, дій чи бездіяльності відповідно органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, мають право зворотної вимоги до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами та відшкодуванням моральної шкоди) (частина 4 ст. 1191 Цивільного кодексу України).

Однак, право надане органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування не передбачає такого обов'язку, у зв'язку з цим, персональна матеріальна відповідальність посадових та службових осіб майже нівельована.

З огляду на це, механізм притягнення посадових та службових осіб до персональної матеріальної відповідальності потребує вдосконалення.

Так, зазначеним законопроектом пропонується встановити, що держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою внаслідок незаконно прийнятих рішень, дій чи бездіяльності відповідно органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, звертаються із зворотною вимогою до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами та відшкодуванням моральної шкоди) в порядку встановленому законодавством. Тобто таке звернення стане обов'язковим.

Крім того, проектом пропонується встановити, що розмір персональної матеріальної відповідальності посадових та службових осіб та їх керівників визначається судом відповідно до ступеня їх вини.

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70981

Проект Закону України «Про внесення зміни до статті 810 Цивільного кодексу України (стосовно оренди житла, що є об'єктом права комунальної власності)» від 22.06.2021 р. № 5700.

Основною метою проекту Закону є створення умов для формування фонду орендного житла комунальної власності та вирішення проблеми забезпеченості населення житлом.

Прийняття законопроекту дасть змогу впорядкувати законодавство у сфері оренди житла. Реалізація запропонованих законопроектом змін створить умови для формування фонду орендного житла комунальної власності шляхом надання місцевим радам відповідних повноважень щодо визначення підстав, умов, порядку укладення та припинення договору оренди житла, яке є об'єктом права комунальної власності, та як наслідок, сприятиме вирішенню проблеми забезпеченості населення житлом.

Статтею 810 Цивільного кодексу України встановлено, що до договору найму житла, яке є об'єктом комунальної власності, не застосовуються положення цього Кодексу. Підстави, умови, порядок укладення та припинення договору найму житла, що є об'єктом права державної або комунальної власності, встановлюються законом.

Проектом Закону пропонується доповнити частину другу статті 810 Цивільного кодексу України абзацом другим такого змісту:

"Підстави, умови, порядок укладення та припинення договору оренди житла, що є об'єктом права комунальної власності, встановлюються актами житлового законодавства та рішеннями відповідних місцевих рад."

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72343

Проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена» від 18.02.2021 р. № 5098.

Проект акта розроблено з метою удосконалення законодавчих норм щодо забезпечення, охорони і захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

Проектом акта передбачено посилення захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, шляхом внесення змін до Цивільного кодексу України стосовно встановлення контролю органів опіки та піклування за діяльністю опікунів та піклувальників, закріплення обов'язків опікунів та піклувальників подавати органам опіки та піклування звіти про свою діяльність щодо захисту прав та інтересів підопічних осіб. Також пропонується надати право недієздатним особам самостійно визначати свої потреби, які опікун повинен враховувати, здійснюючи управління майном підопічного, а також передбачити право осіб, щодо яких припинено опіку (піклування), вимагати відшкодування майнової шкоди, завданої їм неналежним виконанням обов'язків з опіки та піклування.

Реалізація акта матиме вплив на ключові інтереси недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, їхніх опікунів та піклувальників, працівників органів опіки та піклування та забезпечить ефективність охорони і захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71146

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання кредитування» № 5711 від 25.06.2021.

Згідно пояснювальної записки Законопроект спрямований на забезпечення балансу прав та обов'язків сторін кредитних правовідносин та захист від нарахування у період карантину штрафів і пені за кредитами (позиками) сумлінних позичальників (фізичних осіб і суб'єктів господарювання), які реально потребують державної підтримки в умовах карантину, зокрема, тих, що на сьогодні втратили доходи з об'єктивних причин.

Автори проекту стверджують, що не всі суб'єкти господарювання дійсно зазнають збитків через карантинні обмеження. Ба більше, деякі, наприклад, ті що надають медичні, кур'єрські послуги, аптеки, навіть нарощують прибутки, а кредити не поспішають повертати.

Тому проект передбачає встановлення максимально строку прострочення чергових платежів для незастосування штрафів — 30 календарних днів поспіль. Крім того, банки отримають можливість змінювати процентну ставку «за домовленістю» із позичальником шляхом укладення додаткової угоди до кредитного договору. Якщо ж останній буде проти, він буде зобов'язаний погасити заборгованість за договором у повному обсязі протягом 30 календарних днів. Окремо у проект включено положення, яке визначає, що не є споживчим кредитом кошти, надані фізичній особі для придбання землі сільськогосподарського призначення під заставу таких ділянок.

У Цивільному кодексі України пункт 13 Розділу «Прикінцеві та перехідні положення» доповнити новим абзацом другим такого змісту:

Ця заборона не поширюється:

1) на кредитні договори, що були укладені після набуття чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання кредитування»;

2) на зобов'язання, які виникли за кредитними договорами, що були укладені до 12 березня 2020 року, але є чинними на дату набуття чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання кредитування»;

3) на кредитні договори, в яких передбачена змінювана за своїм типом процента ставка;

4) на випадки, коли збільшення розміру процентної ставки за кредитним договором відбувається шляхом укладення сторонами угоди про внесення змін до кредитного договору».

2) Пункт 15 Розділу «Прикінцеві та перехідні положення» викласти в такій редакції:

15. У разі прострочення позичальником у період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19, або/та у тридцятиденний строк після дня завершення дії такого карантину, виконання грошового зобов'язання за договором,що був укладений до 12 березня 2020 року, відповідно до якого позичальнику було надано кредит (позику) банком або іншим кредитодавцем (позикодавцем), і таке прострочення триває менш ніж 30 календарних днів поспіль, позичальник звільняється від обов'язків сплатити на користь кредитодавця (позикодавця) неустойку, штраф, пеню за таке прострочення».

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72364

Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» від 01.06.2021 № 5593.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» (далі – проект Закону) розроблено з метою удосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава. Прийняття проекту Закону забезпечить приведення законодавчих актів України, які стосуються корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава, у відповідність до сучасних міжнародних стандартів корпоративного управління.

Положення ст. 921 ЦКУ у редакції проекту Закону містять низку недоліків, які зумовлюють потребу у доопрацюванні проекту. Так, ч. 1 ст. 921 ЦКУ (у редакції проекту Закону) закріплює лише обов'язок посадової особи уникати конфлікту інтересів відповідно до ч. 6 цієї статті, при цьому не встановлюючи заборони діяти в умовах такого конфлікту. Положення ч. 6 цієї статті визначають, що посадові особи юридичної особи мають «уникати ситуацій, в яких у них є або може бути прямий чи опосередкований інтерес, який суперечить або може суперечити інтересам юридичної особи».

Також проект Закону закріплює правило, що обов'язок уникати конфлікту інтересів не вважається порушеним у випадку, якщо: 1) ситуація «не може розумно» вважатися такою, що може спричинити конфлікт інтересів;

2) якщо уповноваженими посадовими особами юридичної особи було надано погодження щодо такої ситуації (ч. 6 ст. 921 ЦКУ у редакції проекту Закону).

При цьому поняття конфлікту інтересів і порядок його врегулювання вичерпно визначено у Законі України «Про запобігання корупції». Враховуючи це, у проекті Закону мають бути враховані принципові підходи до врегулювання конфлікту інтересів, що передбачені Законом України «Про запобігання корупції», як такі, що відповідають вимогам Конвенції ООН проти корупції. На противагу «прямому» та «опосередкованому» інтересу, які використовуються у проекті Закону без розкриття змісту цих понять, Закон України «Про запобігання корупції» та прийнята на його виконання Типова антикорупційна програма юридичної особи, затверджена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.03.2017 № 75, відокремлює поняття потенційного та реального конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб юридичної особи.

Так, норма ч. 6 ст. 921 ЦКУ у редакції проекту Закону передбачає, що ситуація, у якій виник конфлікт інтересів, може бути погоджена посадовими особами юридичної особи, якщо статут не обмежує можливість такого погодження, а також якщо законом не передбачено інше.

Погодження може бути надано, якщо виконані такі умови:

1) засідання, на якому розглядається питання, проведене за наявності кворуму, при визначенні якого не враховується посадова особа, питання щодо якої розглядається або будь-яка інша заінтересована посадова особа;

2) рішення з питання було прийнято без врахування голосів посадової особи, питання щодо якої розглядається або будь-якої заінтересованої посадової особи, або було б прийнято, навіть за умови якщо такі голоси не були б враховані при голосуванні.

При цьому проект Закону не регламентує обсягу обов'язків посадової особи для отримання такого погодження та не передбачає обов'язку посадової особи невідкладно повідомляти про існування конфлікту інтересів. Враховуючи викладене, запропонований порядок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в цілому є недосконалим та таким, що потребує доопрацювання з метою мінімізації корупційних ризиків.

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72089

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо одночасного переходу прав на земельну ділянку у зв`язку з переходом прав на об'єкт нерухомого майна, який на ній розташовано)» № 5248 від 15.03.2021.

Проект Закону розроблено з метою усунення прогалин та удосконалення окремих норм земельного, цивільного законодавства та законодавства про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно, які регулюють перехід прав на земельну ділянку у зв`язку з переходом прав на об'єкт нерухомого майна, який на ній розташовано, а також зворотній порядок одночасного переходу прав на нерухоме майно у випадку переходу прав на земельну ділянку, на якій воно розташовано.

Так, відповідно до частини першої статті 654 Цивільного кодексу України зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не випливає із звичаїв ділового обороту.

При цьому договори щодо відчуження нерухомого майна, в тому числі земельної ділянки, підлягають нотаріальному посвідченню, а відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» вказані договори є підставою для державної реєстрації переходу прав на нерухоме майно.

Законом пропонується доповнити першу частину ст. 377 Цивільного кодексу України, відповідно до якої визначити, що до особи, яка набула право власності на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду), об'єкт незавершеного будівництва, право власності на який зареєстровано у визначеному законом порядку, або окрему частку у праві власності на такий об'єкт, одночасно переходить право власності (частка у праві власності) або право користування земельною ділянкою, на якій розміщений об'єкт нерухомого майна, без зміни її цільового призначення в обсязі та на умовах, встановлених для відчужувача (попереднього власника) такого об'єкта нерухомого майна, у порядку та на умовах, визначених Земельним кодексом України. Істотною умовою

договору який передбачає перехід права власності на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду), об'єкт незавершеного будівництва, який розміщений на земельній ділянці і перебуває у власності відчужувача, є умова щодо одночасного переходу права власності на таку земельну ділянку (частку у праві спільної власності на неї) від відчужувача (попереднього власника) об'єкта нерухомого майна до набувача такого об'єкту нерухомого майна.

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71410

Проект Закону «Про внесення змін до статті 345 Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку набуття інвесторами права власності на придбані у процесі приватизації єдині майнові комплекси державних (комунальних) підприємств» № 5698 від 23.06.2021.

Метою та завданням цього законопроекту є доповнення існуючих норм законодавства (статті 345 Цивільного кодексу України) додатковими положеннями, які:

1. сприятимуть захисту економічних інтересів інвесторів (покупців єдиних майнових комплексів державних (комунальних) підприємств внаслідок їх приватизації);
2. створять передумови для додаткового ефективного залучення інвестицій в економіку України;
3. забезпечать нормативно-правове підґрунтя для продовження безперервної діяльності державних та комунальних підприємств після їх приватизації (шляхом проведення реорганізації зі збереженням напрямків їх діяльності, збереження дії належних їм ліцензій, дозвільних та інших документів, які дають право на провадження певних видів економічної діяльності, і т.д.);
4. дозволять зберегти зайнятість працівників у відповідній сфері;
5. створять передумови для додаткового розвитку та розширення діяльності відповідними підприємствами після приватизації.

Законопроектом пропонуються доповнити статтю 345 Цивільного кодексу України новою частиною 3 такого змісту:

«3. За рішенням покупця (особи, яка здійснила придбання єдиного майнового комплексу державного (комунального) підприємства у процесі приватизації) відповідне державне (комунальне) підприємство може бути реорганізоване шляхом перетворення у приватне підприємство (якщо покупець є фізичною особою) або дочірнє підприємство (якщо покупець є юридичною особою). В разі прийняття покупцем такого рішення він набуває статусу засновника (учасника) зазначеного приватного (дочірнього) підприємства.

Рішення покупця (особи, яка здійснила придбання єдиного майнового комплексу державного (комунального) підприємства у процесі приватизації) про перетворення разом з нотаріально засвідченою копією договору купівлі - продажу об'єкта приватизації – єдиного майнового комплексу державного (комунального) підприємства є підставою для проведення державної реєстрації змін до відомостей про відповідну юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

Переоформлення належних відповідному державному (комунальному) підприємству до перетворення ліцензій, дозвільних та інших документів, які дають право на провадження певних видів діяльності, здійснюється у встановленому законом порядку.».

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72339

Проект Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо започаткування реальної судової реформи в частині забезпечення єдності судової практики та рівності учасників судових проваджень перед законом» № 5564 від 26.05.2021.

Прийняття проекту Закону України стане вагомим підґрунтям на шляху до формування єдиної судової практики, реального реформування судової системи, сприятиме підвищенню довіри громадян України до судової системи.Проект передбачає внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, якими, зокрема, пропонується, що:

• мотивувальна частина судового рішення має містити зазначення мотивів та закону, якими керувався суд, постановляючи ухвалу, а також правової позиції, викладеної у постанові Верховного Суду, щодо застосування закону до подібних правовідносин чи вказівки на відсутність такої правової позиції;

• суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги, а також відповідність такого рішення правовим позиціям, викладеним в постановах Верховного Суду, щодо застосування закону до подібних правовідносин;

• суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії або палати, має право передати справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо дійде висновку, що справа містить виключну правову проблему, зокрема наявні декілька різних правових позицій Верховного Суду, викладених у його постановах, щодо застосування закону до подібних правовідносин, і така передача необхідна для

забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики;

• якщо при розгляді такої справи суд касаційної інстанції дійде висновку про необхідність заперечення правової позиції, із якою не погодилася колегія суддів, палата, об'єднана палата Верховного Суду, що передала справу на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати, то у постанові має бути наведене обґрунтування такого заперечення;

• правова позиція суду касаційної інстанції, заперечена постановою палати, об'єднаної палати, Великої Палати Верховного Суду, не має враховуватися судами під час розгляду справ.

Прийняття проекту Закону стане початком реальної судової реформи в частині забезпечення єдності судової практики.

Текст законопроекту за посиланням:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72043

II.СУДОВА ПРАКТИКА

2.1. Практика Верховного Суду

2.1.1. Справи у сфері зобов'язального права

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26.01.2021 у справі № 522/1528/15-ц (провадження № 14-67цс20)

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку про припинення договору поруки і вказала, коли він припиняється.

Велика Палата Верховного Суду у справі № 522/1528/15-ц зазначила, що закон не пов'язує припинення поруки з прийняттям судом рішення про стягнення з боржника або поручителя боргу за зобов'язанням, забезпеченим порукою.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку, сформульованого в постанові від 31 жовтня 2018 року у справі № 202/4494/16-ц (провадження № 14-318цс18), згідно з яким наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості саме по собі свідчить про закінчення строку дії договору; на правовідносини, які виникають після ухвалення рішення про стягнення заборгованості, порука не поширюється, якщо інше не встановлене договором поруки.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості свідчить, що суд дійшов висновку про те, що строк виконання зобов'язання настав, причому саме за тією вимогою, яку задоволено судом, та встановив наявність обов'язку відповідача (відповідачів) сплатити заборгованість.

Рішення суду про стягнення заборгованості, у тому числі з поручителя, не змінює змісту у відповідного правовідношення - характер та обсяг прав і обов'язків сторін залишаються незмінними, **додається лише ознака безпосередньої можливості примусового виконання.** До моменту здійснення такого виконання або до припинення зобов'язання після ухвалення судового рішення з інших підстав (наприклад, унаслідок зарахування зустрічних однорідних вимог) відповідне зобов'язання продовжує існувати.

Отже, саме по собі набрання законної сили рішенням суду про стягнення з боржника або поручителя заборгованості за кредитним договором не змінює та не припиняє ані кредитного договору, ані відповідного договору поруки, доки не виникне договірна чи законна підстава для такого припинення.

Крім того, Велика Палата Верховного Суду сформулювала наступні висновки:

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що визнання права як у позитивному значенні (визнання існуючого права), так і в негативному значенні (визнання відсутності права і кореспондуючого йому обов'язку) є способом захисту інтересу позивача у правовій визначеності.

Для належного захисту інтересу від юридичної невизначеності у певних правовідносинах особа може на підставі пункту 1 частини другої статті 16 ЦК України заявити вимогу про визнання відсутності як права вимоги в іншої особи, що вважає себе кредитором, так і свого кореспондуючого обов'язку, зокрема у таких випадках:

- кредитор у таких правовідносинах без звернення до суду з відповідним позовом може звернути стягнення на майно особи, яку він вважає боржником, інших осіб або інакше одержати виконання поза волею цієї особи-боржника в позасудовому порядку;

- особа не вважає себе боржником у відповідних правовідносинах і не може захистити її право у межах судового розгляду, зокрема, про стягнення з неї коштів на виконання зобов'язання, оскільки такий судовий розгляд кредитор не ініціював (наприклад, кредитор надсилає претензії, виставляє рахунки на оплату тощо особі, яку він вважає боржником).

Водночас Велика Палата Верховного Суду знову звертає увагу, що застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорення та спричиненим цими діяннями наслідкам. Спосіб захисту порушеного права або інтересу має бути таким, щоб у позивача не виникала необхідність повторного звернення до суду. Тому спосіб захисту інтересу, передбачений пунктом 1 частини другої статті 16 ЦК України, може застосовуватися лише в разі недоступності позивачу можливості захисту його права.

Задоволення позову про визнання відсутності права вимоги в особи, що вважає себе кредитором, і відсутності кореспондуючого обов'язку особи-боржника у відповідних правовідносинах є спрямованим на усунення правової невизначеності. Тобто, відповідне судове рішення має забезпечити, щоби обидві сторони правовідносин могли у майбутньому знати про права одна одної та діяти, не порушуючи їх. А тому такий спосіб захисту є виключно превентивним.

Якщо кредитор, який діяв в умовах правової невизначеності, у минулому порушив права особи, яку він вважає боржником, то для останнього ефективним способом захисту буде той, який спрямований на захист порушеного права, а не на превентивний захист інтересу. Тобто звернення з позовом для усунення правової невизначеності, яка існувала у минулому, в означеній ситуації не є ефективним способом захисту.

Зокрема, якщо суд розглядає справу про стягнення з боржника коштів, то останній має захищати свої права саме в цьому провадженні, заперечуючи проти позову та доводячи відсутність боргу, зокрема відсутність підстав для його нарахування, бо вирішення цього спору призведе до

правової визначеності у правовідносинах сторін зобов'язання.

Наявність відповідного боргу чи його відсутність, як і відсутність підстав для нарахування боргу, є предметом доказування у спорі про стягнення з відповідача коштів незалежно від того, чи подав останній зустрічний позов про визнання відсутності права кредитора, зокрема про визнання поруки припиненою. Тому для захисту права відповідача у ситуації, коли кредитор вже звернувся з вказаним позовом про стягнення коштів, не потрібно заявляти зустрічний позов, а останній не може бути задоволений.

Аналогічно після звернення кредитора з позовом про стягнення коштів боржник не може заявляти окремий позов про визнання відсутності права вимоги в кредитора та кореспондуючого обов'язку боржника. Такий окремий позов теж не може бути задоволений, оскільки боржник має себе захищати у судовому процесі про стягнення з нього коштів, заперечуючи проти відповідного позову кредитора, наприклад, і з тих підстав, що порука припинилася.

Застосування боржником способу захисту інтересу, спрямованого на усунення правової невизначеності у відносинах із кредитором, є належним лише в разі, якщо така невизначеність триває, ініційований кредитором спір про захист його прав суд не вирішив і відповідне провадження не було відкрите.

У разі, якщо кредитор уже ініціював судовий процес, спрямований на захист порушеного, на його думку, права, або такий спір суд уже вирішив, звернення боржника з позовом про визнання відсутності права вимоги у кредитора та кореспондуючого обов'язку боржника не є належним способом захисту.

Отже, ухвалення судом рішення в справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості унеможливлює задоволення в іншій судовій справі позову про визнання поруки припиненою, якщо такий позов стосується тих самих правовідносин, тих самих прав вимоги, які вже були предметом дослідження у справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості.

Ефективність позовної вимоги про визнання відсутності права чи про визнання права припиненим має оцінюватися, виходячи з обставин справи залежно від того, чи призведе задоволення такої вимоги до дійсного захисту інтересу позивача без необхідності повторного звернення до суду (принцип процесуальної економії).

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509407

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.02.2021 у справі № 921/530/18 (провадження № 12-58гс20)

В яких випадках договір оренди землі може бути змінений за рішенням суду. Договір може бути змінено за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Якщо права та обов'язки сторін змінюються внаслідок внесення змін до договору судовим рішенням, то відповідне зобов'язання змінюється з моменту набрання таким рішенням законної сили. На цьому наголосила Велика Палата Верховного Суду при розгляді справи № 921/530/18.

Так, за змістом пункту 1 частини другої статті 11 ЦК України підставою виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є договори та інші правочини. Згідно з частиною першою статті 628 ЦК України зміст договору становлять умови, визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Статтею 13 Закону № 161-XIV встановлено, що договір оренди землі - це договір, за яким орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату є істотною умовою договору оренди землі.

Орендна плата за землю - це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою згідно з договором оренди землі. Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Податкового кодексу України). Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором оренди.

З наведених норм права вбачається, що орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату є істотною умовою договору оренди землі. Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Податкового кодексу України).

Зміна договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Договір може бути змінено за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Відповідно до частин першої, другої статті 652 ЦК України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах. Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінились, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, а з підстав, встановлених частиною четвертою цієї статті, - змінений за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони.

Зміна умов договору оренди землі здійснюється за взаємною згодою сторін. У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору оренди землі спір вирішується в судовому порядку.

У разі зміни договору зобов'язання змінюється з моменту досягнення домовленості про зміну договору, якщо інше не встановлено договором чи не обумовлено характером його зміни. Якщо договір змінюється у судовому порядку, зобов'язання змінюється з моменту набрання рішенням суду про зміну договору законної сили.

Наведені норми права передбачають, що зміна договору оренди землі допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору оренди землі спір вирішується в судовому порядку. При цьому якщо договір змінений судом, то зобов'язання змінюється з моменту набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Велика Палата Верховного Суду відхилила аргументи скаржника з посиланням на частину п'яту статті 188 ГК України, оскільки спір у цій справі виник між сторонами у земельних відносинах, а згідно з частиною першою статті 4 ГК України земельні відносини не є предметом регулювання цього Кодексу.

Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду також викладено низку висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, правових підстав для відступу від яких Велика Палата Верховного Суду не вбачає, зокрема, стосовно того, що:

- за відсутності волевиявлення сторони щодо внесення змін до договору оренди землі, зміни до договору оренди про збільшення розміру орендної плати за користування земельною ділянкою не можуть бути внесені, у такому разі спір вирішується в судовому порядку (пункт 7.8 постанови від 27 січня 2020 року у справі № 922/676/19);

- договір оренди землі вважається зміненим з дати набрання законної сили судовим рішенням (пункт 7.9 постанови від 11 грудня 2019 року у справі № 922/1298/19).

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що якщо права та обов'язки сторін змінюються внаслідок внесення змін до договору судовим рішенням, то відповідне зобов'язання змінюється з моменту набрання таким рішенням законної сили.

Крім того, у справі № 6-325цс16 Верховний Суд України дійшов висновку, що внаслідок зміни розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки змінився розмір орендної плати за користування нею, тому договір щодо розміру орендної плати слід вважати зміненим з 1 січня 2014 року.

Велика Палата Верховного Суду відступила від цього висновку, оскільки, якщо договір змінений судом, то відповідне договірне зобов'язання змінюється з моменту набрання рішенням суду законної сили (частина третя статті 653 ЦК України).

Щодо посилань міської ради в касаційній скарзі на висновки Верховного Суду та Верховного Суду України щодо застосування норм права у подібних правовідносинах Велика Палата Верховного Суду зазначає таке.

У постановах Верховного Суду України від 30 травня 2011 року у справі № 17/299-10, від 4 липня 2011 року у справі № 41/81пд, від 2 березня 2016 року у справі № 3-476гс15, від 23 травня 2011 року у справі № 7/105-10 відсутній висновок Верховного Суду України щодо моменту, з якого має змінюватись розмір орендної плати за землю. Тому Велика Палата Верховного Суду відхилила доводи міської ради в частині посилань на ці постанови.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/95849041?fbclid

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.05.2021 у справі № 447/2150/18 (провадження № 61-1516св20)

Верховний Суд нагадав, що є основними ознаками фіктивного правочину.

Верховний Суд: укладення фіктивного правочину є порушенням добросовісності як однієї із загальних засад цивільного законодавства. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув справу № 447/2150/18, в якій висловився щодо ознак фіктивного правочину.

З матеріалів справи відомо, що позивач звернулася до суду з позовом до відповідачів про визнання правочинів недійсними.

Так, позовну заяву мотивовано тим, що рішенням апеляційного суду вирішено стягнути з відповідача на її користь майнову шкоду в розмірі 261 827,56 грн та судові витрати у розмірі 992,51 грн. Відповідач з метою уникнення цього рішення суду переписав належний йому житловий будинок та дві земельні ділянки на свою дочку, уклавши договори дарування.

Позивач вважає, що відповідач, передбачаючи негативні наслідки у випадку виконання судового рішення шляхом звернення стягнення на належне йому нерухоме майно, уклав фіктивні договори, що унеможливило виконання рішення апеляційного суду.

Ураховуючи викладене, позивач просила визнати недійсним договір дарування житлового будинку та земельної ділянки, укладений між відповідачем та своєю дочкою.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, позов задоволено.

Висновок Верховного Суду

Судді ВС зазначили, що основними ознаками фіктивного правочину є: введення в оману (до або в момент укладення угоди) третьої особи щодо фактичних обставин правочину або дійсних намірів учасників; свідомий намір невиконання зобов`язань договору; приховування справжніх намірів учасників правочину.

Укладення договору, який за своїм змістом суперечить вимогам закону, оскільки не спрямований на реальне настання обумовлених ним правових наслідків, є порушенням частин першої та п`ятої статті 203 ЦК України, що за правилами статті 215 цього Кодексу є підставою для визнання його недійсним відповідно до статті 234 ЦК України.

Такий правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду України від 19 жовтня 2016 року у справі № 6-1873цс16, від 23 серпня 2017 року у справі № 306/2952/14-ц та від 9 вересня 2017 року у справі № 359/1654/15. Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 3 липня 2019 року у справі № 369/11268/16-ц (провадження № 14-260цс19) не відступила від цих висновків та зазначила, що фіктивний правочин характеризується тим, що сторони вчиняють такий правочин лише для виду, знають заздалегідь, що він не буде виконаний. Така протизаконна ціль, як укладення особою договору дарування майна зі своїм родичем з метою приховання цього майна від конфіскації чи звернення стягнення на вказане майно в рахунок погашення боргу, свідчить, що його правова мета є іншою, ніж та, що безпосередньо передбачена правочином (реальне безоплатне передання майна у власність іншій особі), а тому правочин є фіктивним і може бути визнаний судом недійсним.

ВС наголосив, що укладення фіктивного правочину є порушенням добросовісності як однієї із загальних засад цивільного законодавства.

Згідно з частиною третьою статті 13 ЦК України не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

Також ВС нагадав, що у постанові Верховного Суду у складі об`єднаної палати Касаційного господарського суду від 7 грудня 2018 року у справі № 910/7547/17 зроблено висновок, що з конструкції частини третьої статті 13 ЦК України випливає, що дії особи, які полягають у реалізації такою особою свого права, однак вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, є формою зловживання правом. Вчинення власником майна правочину з розпорядження належним йому майном з метою унеможливити задоволення вимоги іншої особи-стягувача за рахунок майна цього власника може бути кваліфіковано як зловживання правом власності, оскільки власник використовує правомочність розпорядження майном на шкоду майновим інтересам кредитора.

У постанові від 3 липня 2019 року у справі № 369/11268/16-ц (провадження № 14-260цс19) Велика Палата Верховного Суду підтримала та конкретизувала висновок, викладений у постанові Верховного суду від 28 лютого 2019 року у справі № 646/3972/16-ц (провадження № 61-28761св18) про те, що позивач вправі звернутися до суду із позовом про визнання договору недійсним, як такого, що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 статті 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (частина третя статті 13 ЦК України), і послатися на спеціальну норму, що передбачає підставу визнання правочину недійсним, якою може бути як підстава, передбачена статтею 234 ЦК України, так і інша, наприклад, підстава, передбачена статтею 228 ЦК України.

ВС відзначив, що у постанові Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 5 липня 2018 року у справі № 922/2878/17 зазначено, що «цивільно-правовий договір (в тому числі й договір купівлі-продажу) не може використовуватися учасниками цивільних правовідносин для уникнення сплати боргу або виконання судового рішення про стягнення боргу, що набрало законної сили. Укладення боржником, проти якого розпочате судове провадження про стягнення боргу, договору купівлі-продажу, і в першу чергу, з тривалою відстрочкою платежу, може свідчити про його недобросовісність на зловживання правами стосовно кредитора, оскільки такий договір купівлі-продажу може порушити майнові інтереси кредитора і бути направлений саме на недопущення звернення стягнення на майно боржника. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які можуть хоч і не порушувати конкретних імперативних норм, але бути недобросовісними та зводитися до зловживання правом».

У постанові Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 7 жовтня 2020 року в справі № 755/17944/18 (провадження № 61-17511св19) зроблено висновок, що «договором, що вчиняється на шкоду кредиторам (фраудаторним договором), може бути як оплатний, так і безоплатний договір. Застосування конструкції «фраудаторності» при оплатному цивільно-правовому договорі має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати оплатний договір як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься: момент укладення договору; контрагент, з яким боржник вчиняє оспорюваний договір (наприклад, родич боржника, пасинок боржника, пов`язана чи афілійована юридична особа); ціна (ринкова/неринкова), наявність/відсутність оплати ціни контрагентом боржника)».

ВС підкреслив, що судом апеляційної інстанції встановлено та не спростовано матеріалами справи про те, що відповідач, даруючи належні йому на праві власності житловий будинок та земельні ділянки своїй дочці, був обізнаний про наявність рішення апеляційного суду, яке набрало законної сили. Цим рішенням суду з нього стягнуто на користь позивача 261 827,56 грн.

Доводи представника відповідачів, що рішення суду виконується та проводяться стягнення з відповідача в розмірі 30 % від його пенсії (згідно з його зверненням), не свідчать про свідоме виконання рішення суду останнім, оскільки стягнена сума на даний час згідно з листом державного виконавця від 16 грудня 2019 року № 1936 становить 15 250 грн (з врахуванням того періоду, коли справа розглядалася в суді та відповідач добровільно сплачував незначні в порівнянні з боргом проплати, з вересня 2019 року відсутні проплати або такі є мізерними із врахуванням розміру пенсії). Отримання позивачем незначних сум з пенсії відповідача протягом щонайменше десять років для повного виконання рішення суду унеможливить позивачу через інфляційні процеси отримати те, що їй належить відповідно до свідоцтва про отримання спадщини, і, відповідно, таке виконання із сторони відповідача буде неефективним через укладення фіктивних договорів дарування боржником.

Ураховуючи викладене, колегія суддів погоджується із висновком апеляційного суду по те, що оскаржувані правочини були вчинені відповідачем з метою уникнення виконання судового рішення, а тому мають ознаки фіктивних правочинів відповідно до статті 234 ЦК України.

Враховуючи обставини справи, Верховний Суд залишив постанову апеляційного суду без змін, а касаційну скаргу – без задоволення.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/97219006?fbclid

2.1.2. Справи у сфері речового права

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.05.2021 у справі № 759/9008/19 (провадження № 14-35цс21)

Велика Палата Верховного Суду з'ясувала, що документи є рухомим майном, а спір щодо їх витребування може бути корпоративним

Про що свідчить позов про витребування або повернення документів: позиція Великої Палати Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду по справі № 759/9008/19 зробила висновок, що документ є рухомою, неподільною, визначеною індивідуальними ознаками, неспоживчою річчю, тобто є майном у розумінні цивільного

Велика Палата Верховного Суду по справі № 759/9008/19 зробила висновок, що документ є рухомою, неподільною, визначеною індивідуальними ознаками, неспоживчою річчю, тобто є майном у розумінні цивільного законодавства.

Особливістю документа як майна є те, що він не має номінальної вартості та не обліковується в бухгалтерському обліку.

Таким чином, документи, які витребовує позивач, є майном, яке належить на праві власності товариству, носить виключно документарний характер, не має номінальної вартості.

Водночас позов про витребування або повернення будь-якого майна свідчить про наявність спору саме майнового характеру.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933504?fbclid

Постанова Верховного Суду від 19.05.2021 у справі № 623/3999/18 (провадження № 61-485св20)

Для визнання права власності на самочинне будівництво необхідні не лише відсутність порушення прав інших осіб, а й встановлення відповідності об'єкта нормам і правилам. Такий висновок зробив ВС в постанові №623/3999/18.

На підставі ч.5 ст.376 ЦК на вимогу власника (користувача) ділянки суд може визнати за ним право власності на нерухоме майно, яке самочинно збудовано на ній, якщо це право не порушує права інших осіб.

Звертаючись до суду з даним позовом, власник ділянки, обґрунтовував позовні вимоги саме посиланням на зазначену норму права.

Суд першої інстанції, відмовляючи в задоволенні позовних вимог, та суд апеляційної інстанції, залишаючи без змін це рішення, на зазначені обставини та вимоги закону уваги не звернули, не визначилися з характером спірних правовідносин, не з'ясували, чи порушує права інших осіб право власності на самочинно збудоване нерухоме майно.

Крім того, виходячи зі змісту ст.ст.331, 375, 376, 380 ЦК, правовою підставою визнання судом права власності на самочинно збудоване нерухоме майно на підставі ч.5 ст.376 ЦК може бути не лише відсутність порушення прав інших осіб таким визнанням, а й встановлення судом відповідності такого об'єкта архітектурним, будівельним, санітарним, екологічним та іншим нормам і правилам.

Тому, вирішуючи справу за позовом власника (землекористувача) ділянки про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно, суди зобов'язані встановити всі обставини справи, зокрема: чи звертався позивач до компетентного державного органу про прийняття забудови до експлуатації; чи є законною відмова у такому прийнятті; чи є порушення будівельних норм та правил істотними.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/9707683

2.1.3. Справи у сфері позадоговірних зобов'язань

Постанова Верховного Суду від 21.05.2021 у справі № 753/10817/16-ц (провадження № 61-9656св19)

Верховний Суд висловився щодо відшкодування збитків за пошкоджений автомобіль внаслідок неналежного стану дороги.

Невиконання чи неналежне виконання підрядником умов договору не звільняє замовника від відповідальності перед третіми особами, які не є стороною договору підряду.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув справу № 753/10817/16-ц та дійшов переконання, що обґрунтованими є висновки судів першої та апеляційної інстанцій, що саме внаслідок неналежного здійснення Службою автомобільних доріг у Житомирській області контролю за станом автомобільних доріг, які знаходяться на її балансі, нездійснення своєчасного ремонту автомобільної догори настала дорожньо-транспортна пригода, внаслідок якої постраждали позивачі.

З матеріалів справи відомо, що позивач рухалася на власному автомобілі, разом з нею у автомобілі перебували її мати та дочка. Під час руху на ділянці автодороги Васьковичі-Шепетівка колесо автомобіля потрапило у вибоїну на дорозі, вона втратила керування, автомобіль з'їхав у кювет, зіткнувся з деревом та перевернувся. У результаті ДТП позивачі отримали різних ступенів тяжкості ушкодження.

Позивачі просили стягнути солідарно з відповідачів відшкодування за завдану їм моральну та майнову шкоду, посилаючись на те, що бездіяльність відповідачів під час утримання дорожнього покриття, невстановлення попереджувальних знаків про неякісний стан дороги призвели до ДТП.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Постановою Київського апеляційного суду рішення Дарницького районного суду міста Києва скасовано та ухвалено нове судове рішення. Позовні вимоги задоволено частково.

Стягнуто зі Служби автомобільних доріг у Житомирській області на користь метері позивача-2 42118,60 грн відшкодування майнової шкоди та 200000,00 грн на відшкодування моральної шкоди.

Стягнуто зі Служби автомобільних доріг у Житомирській області на користь позивача-1 265678,14 грн відшкодування майнової шкоди та 100000, 00 грн на відшкодування моральної шкоди.

Зобов`язано позивача після відшкодування шкоди у зв`язку із пошкодженням автомобіля Nissan Micra, передати його Службі автомобільних доріг у Житомирській області.

Стягнуто зі Служби автомобільних доріг у Житомирській області на користь доньки, в інтересах якої діє законний представник, 50000,00 грн на відшкодування моральної шкоди. В іншій частині позовних вимог відмолено. Вирішено питання про розподіл судових витрат.

Ураховуючи вимоги справедливості, добросовісності та розумності, а також конкретні обставини справи, суд апеляційної інстанції вважав, що визначений у рішенні суду першої інстанції розмір відшкодування моральної шкоди є завищеним; на відшкодування моральної шкоди необхідно стягнути з відповідача такі суми: на користь позивача - 100000,00 грн, дитини - 50000,00 грн, матері- 200000,00 грн.

Висновок Верховного Суду

Оцінюючи висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що Служба автомобільних доріг у Житомирській області є належним позивачем у справі, Верховний Суд врахував, що саме до повноважень та обов`язків Служби автомобільних доріг у Житомирській області належить вибір підрядника, який на замовлення Служби буде здійснювати ремонт автомобільних доріг.

Замовник має право у будь-який час перевірити хід і якість роботи, не втручаючись у діяльність підрядника. Якщо підрядник своєчасно не розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим, замовник має право відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків. Якщо під час виконання роботи стане очевидним, що вона не буде виконана належним чином, замовник має право призначити підрядникові строк для усунення недоліків, а в разі невиконання підрядником цієї вимоги - відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків або доручити виправлення роботи іншій особі за рахунок підрядника. Замовник має право у будь-який час до закінчення роботи відмовитися від договору підряду, виплативши підрядникові плату за виконану частину роботи та відшкодувавши йому збитки, завдані розірванням договору (стаття 849 ЦК України).

ВС наголосив, що згідно з частиною першою статті 850 ЦК України замовник зобов'язаний сприяти підрядникові у виконанні роботи у випадках, в обсязі та в порядку, встановлених договором підряду.

Зважаючи на наведене, саме Служба автомобільних доріг у Житомирській області зобов'язана була вчиняти всі необхідні дії задля забезпечення безпеки дорожнього руху автомобільними дорогами, які знаходяться на її балансі, у тому числі здійснювати контроль за виконаннями підрядником покладених на нього обов'язків своєчасно та належним чином.

Також ВС підкреслив, що невиконання чи неналежне виконання підрядником умов договору не звільняє замовника від відповідальності перед третіми особами, які не є стороною договору підряду.

У зв`язку з наведеним, Верховний Суд дійшов переконання,

що обґрунтованими є висновки судів першої та апеляційної інстанцій, що саме внаслідок неналежного здійснення Службою автомобільних доріг у Житомирській області контролю за станом автомобільних доріг, які знаходяться на її балансі, нездійснення своєчасного ремонту автомобільної дороги настала дорожньо-транспортна пригода, внаслідок якої постраждали позивачі. Заявник під час розгляду справи судами першої та апеляційної інстанцій не довів відсутність вини у його діях (бездіяльності) та відсутність причинно-наслідкового зв`язку між неналежним станом дорожнього покриття та дорожньо-транспортною пригодою.

Таким чином, необґрунтованими необхідно визнати і доводи касаційної скарги про те, що апеляційний суд встановив винну особу, бездіяльність якої призвела до настання дорожньо-транспортної пригоди, проте стягнення відшкодування моральної шкоди здійснив з іншої юридичної особи. У таких висновках Верховний Суд керується правилами статті 1172 ЦК України, відповідно до яких саме замовник несе відповідальність перед третіми особами за завдану їм шкоду.

Крім того, Верховний Суд не погодився з доводами Укравтодору про те, що до спірних правовідносин підлягає до застосування правило частини п`ятої статті 1187 ЦК України, оскільки відповідачами у справі, яка переглядається, не доведено, що саме внаслідок дій водія транспортного засобу як джерела підвищеної небезпеки їй самій та пасажирам автомобіля завдано майнової та моральної шкоди. Враховуючи наявність прямого безпосереднього причинно-наслідкового зв`язку між протиправною бездіяльністю відповідача та виникненням шкоди у пасажирів автомобіля, що потрапив у результаті неналежного стану дорожнього полотна у ДТП, саме на згадану Службу покладається обов`язок з відшкодування такої шкоди на користь пасажирів автомобіля, а не на його володільця, водія тощо. Судами не встановлено, що у настанні ДТП наявна вина водія автомобіля, зокрема, порушення правил дорожнього руху, перевищення швидкості руху, її недбалість або інші причини, викликані саме порушенням позивачем правил та умов експлуатації транспортного засобу, а так само, що її дії сприяли виникненню або збільшенню такої шкоди.

Отже, як встановили суди першої та апеляційної інстанцій, настання дорожньо-транспортної пригоди зумовлено неналежним утриманням автомобільної дороги, нездійсненням ремонту автомобільної дороги. Автомобіль позивача був справним, водій не перебувала у стані алкогольного сп'яніння; судами не встановлено порушення водієм швидкісного режиму, а також іншого порушення Правил дорожнього руху.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/97103836?fbclid

2.1.4. Справи у сфері спадкового права

Постанова Верховного Суду від 08.04.2021 у справі № 9901/118/20 (провадження № 11-277заі20)

Наявність хроніних захворювань та інвалідність позивача не є поважними причинами пропуску строку для прийняття спадщини, у розумінні положень статті 1272 ЦК України .

Згідно з частиною першою статті 1268 ЦК України спадкоємець за заповітом чи законом має право прийняти спадщину або не прийняти її.

Відповідно до частин першої, другої статті 1269 ЦК України спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має особисто подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини.

Частиною першою статті 1270 ЦК України визначено, що для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини.

За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини (частина третя статті 1272 ЦК України).

Правила частини третьої статті 1272 ЦК України про надання додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини можуть бути застосовані, якщо:

1) у спадкоємця були перешкоди для подання такої заяви;

2) ці обставини визнані судом поважними.

Вирішуючи питання визначення особі додаткового строку, суд досліджує поважність причин пропуску строку для прийняття спадщини. При цьому необхідно виходити із того, що поважними є причини, пов`язані з об`єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій.

При розгляді цих справ слід перевіряти наявність або відсутність спадкової справи стосовно спадкодавця у державній нотаріальній конторі за місцем відкриття спадщини, наявність у матеріалах справи обґрунтованої постанови про відмову нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії, зокрема відмови у видачі свідоцтва про право на спадщину. За наявності у спадковій справі заяви спадкоємця про відмову від права на спадщину його вимоги про визначення додаткового строку для прийняття спадщини задоволенню не підлягають.

Встановивши, що позивач із заявою до нотаріальної контори про прийняття спадщини після племінника не зверталась і рішення з цього приводу нотаріусом не приймалось, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що за відсутності доказів щодо врегулювання спору у досудовому порядку, зокрема шляхом звернення до спадкоємця, який

прийняв спадщину для надання їй згоди на подання нею заяви про прийняття спадщини до нотаріальної контори, за відсутності постанови нотаріуса про відмову їй у видачі свідоцтва про право на спадщину, відсутні підстави вважати порушеними її спадкові права, а отже позовні вимоги про визначення додаткового строку для подання нею заяви про прийняття спадщини є передчасними та необґрунтованими.

Крім того, суди врахували, що позивач як на поважність пропуску шестимісячного строку, після смерті сестри та племінника, для подачі заяви нотаріусу, зазначала про тяжкий фізичний стан, хронічні хвороби та інвалідність.

Із наданих позивачем довідок вбачається, що позивач може працювати касиром, вахтером, а тому підстав вважати, що вона не мала фізичної можливості особисто подати заяву нотаріусу немає.

Наявність хронічних захворювань та інвалідність позивача не є поважними причинами пропуску вказаного строку та не є об`єктивними, непереборними, істотними труднощами, які перешкоджали б позивачу, у встановлений законом строк, звернутися із заявою про прийняття спадщини, у розумінні положень статті 1272 ЦК України.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/97598350

Постанова Верховного Суду від 14.04.2021 у справі № 205/2102/19-ц (провадження № 61-872св21)

Верховний Суд висловився про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини

Якщо виникнення права на спадкування залежить від доведення певних фактів, особа може звернутися в суд із заявою про встановлення цих фактів, яка, у разі відсутності спору, розглядається за правилами окремого провадження. На цьому наголосив Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 205/2102/19-ц.

З матеріалів справи відомо, що позивач звернувся до суду із заявою, в якій просив встановити факт постійного проживання на час відкриття спадщини.

Свої вимоги заявник обґрунтував тим, що померла його мати. На момент її смерті він був зареєстрованим за іншою адресою, але фактично проживав із нею. Після смерті матері відкрилася спадщина. Пізніше позивач звернувся до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини. Проте постановою йому відмовлено у вчиненні нотаріальної дії, оскільки на день смерті матері його зареєстрованим місцем проживання була інша адреса. У зв'язку з викладеним він змушений звернутися до суду із заявою про встановлення факту проживання разом із матір'ю на день її смерті.

Суд першої інстанції відмовив у відкритті провадження у справі на підставі того, що, звертаючись до суду із заявою про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем, заявник претендує на спадщину, що відкрилась після смерті матері. Тобто в цьому випадку вбачається спір про право, який має розглядатися в позовному провадженні за участі всіх зацікавлених осіб (позивач, відповідач, третя особа).

Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.

Висновок Верховного Суду

Судді ВС зауважили, що у частині четвертій статті 315 ЦПК України передбачено, що суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо з заяви про встановлення факту, що має юридичне значення, вбачається спір про право, а якщо спір про право буде виявлений під час розгляду справи, - залишає заяву без розгляду.

Суд розглядає в порядку окремого провадження справи про встановлення фактів, якщо, зокрема, згідно з законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян, встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право.

ВС підкреслив, справи про спадкування розглядається судами за правилами позовного провадження, якщо особа звертається до суду з вимогою про встановлення фактів, що мають юридичне значення, які можуть вплинути на спадкові права й обов'язки інших осіб та (або) за наявності інших спадкоємців і спору між ними.

Якщо виникнення права на спадкування залежить від доведення певних фактів, особа може звернутися в суд із заявою про встановлення цих фактів, яка, у разі відсутності спору, розглядається за правилами окремого провадження. Зокрема, у такому порядку суди повинні розглядати заяви про встановлення родинних відносин із спадкодавцем, проживання з ним однією сім'єю, постійного проживання разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, прийняття спадщини, яка відкрилася до 1 січня 2004 року тощо.

Якщо постійне проживання особи зі спадкодавцем на час відкриття спадщини не підтверджено відповідними документами, у зв`язку із чим нотаріус відмовив особі в оформленні спадщини, спадкоємець має право звернутися в суд із заявою про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. У разі відмови нотаріуса в оформленні права на спадщину особа може звернутися до суду за правилами позовного провадження.

Отже, для підтвердження прийняття спадщини має значення встановлення факту постійного проживання спадкоємця за законом чи заповітом із спадкодавцем на час відкриття спадщини. Разом з тим, незалежно від часу прийняття спадщини, вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини (частина п`ята статті 1268 ЦК України).

Таким чином, спадкові права є майновим об`єктом цивільного права, оскільки вони надають спадкоємцям можливість успадкувати майно (прийняти спадщину), але право розпорядження нею виникає після оформлення успадкованого права власності у встановленому законом порядку.

ВС зауважив, що суди не зазначили, хто є спадкоємцем у порядку, передбаченому спадковим правом (норми ЦК України), який би оспорював право позивача на прийняття спадщини, тобто не встановили між ким існує спір, оскільки існування спору про право повинно бути реальним, а не гіпотетичним.

Відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про прийняття спадщини пов'язана виключно з тим, що із наданих позивачем документів не підтверджується факт постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. Отже, висновки судів про наявність спору про право, який має розглядатися у порядку позовного провадження, є передчасним.

Верховний Суд скасував рішення суду першої та апеляційної інстанції, і передав справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/97598350

2.1.5. Справи у сфері цивільного процесу

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.03.2021 у справі №9901/177/20

ВП ВС: Часові межі виготовлення ухвал та рішення, допущені суддею (393 дні), не можуть бути виправдані браком кадрів, навантаженням справ та матеріалів, яке, за даними в. о. голови Київського окружного адміністративного суду, не перевищувало середній показник по суду. До таких також не може бути віднесено складність роботи системи «Діловодство спеціалізованого суду».

Зі змісту матеріалів справи не вбачається, що суддя вчиняла будь-які дії, які б свідчили про її намір виготовити та надати сторонам у справі судові рішення до часу звернення позивача у справі зі скаргою до ВРП.

На думку ВП ВС, прояви суддівського свавілля необхідно відрізняти від добросовісної суддівської помилки, тобто помилки без ознак умислу або грубої недбалості. Добросовісність указує на те, що суддя діяв сумлінно - з належним ставленням до своїх обов'язків установив фактичні обставини, які підлягають правовій оцінці, оцінив докази та тлумачив закон, але припустився помилки, яка не була настільки очевидною й однозначною.

Приводом для відкриття дисциплінарного провадження і притягнення судді до дисциплінарної відповідальності стала скарга від 13 червня 2019 року на поведінку судді під час розгляду справи за позовом до виконавчого комітету Березанської міської ради Київської області про визнання протиправним та скасування рішення.

Неправомірність дій судді полягала в тому, що вона проголосила вступну та резолютивну частину рішення про відмову в задоволенні позову в цій справі та станом на час подання скарги до ВРП (20 червня 2019 року) не надіслала (вручила) повного тексту судового рішення. До дати внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень судового рішення від 01 серпня 2018 року (02 вересня 2019 року) ОСОБА_2 двічі 25 вересня 2018 року та чотири рази 27 березня 2019 року звертався до канцелярії суду із заявами про отримання повного тексту судового рішення. Виокремлював, що ЄДРСР не містить жодних судових рішень, прийнятих судом у цій справі, що позбавляє його права на апеляційне оскарження.

Друга Дисциплінарна ВРП палата з'ясувала, що повний текст рішення Київського окружного адміністративного суду, постановлений під головуванням судді 01 серпня 2018 року, до ЄДРСР за електронним цифровим підписом судді надіслано 02 вересня 2019 року. Встановила також, що ухвали про відкриття провадження у справі від 18 травня 2018 року та про закриття підготовчого провадження, призначення справи до судового розгляду від 13 липня 2018 року надіслані до ЄДРСР також 02 вересня 2019 року.

За обставин, установлених під час розгляду дисциплінарної справи, Друга Дисциплінарна палата ВРП дійшла висновку, що зволікання з виготовленням мотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення, вчинене внаслідок недбалості через неналежне ставлення до службових обов'язків, є підставами скоєння суддею дисциплінарного проступку, передбаченого пунктом 2 частини першої статті 106 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів».

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/95905305

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.03.2021 у справі №367/4695/20

ВП ВС: розгляд справи за позовом громадської організації споживачів до юридичної особи може відбуватися в порядку цивільного судочинства.

Раніше питання юрисдикційності спору за позовом юридичної особи - громадської організації (об`єднання споживачів) в інтересах невизначеного кола споживачів до іншої юридичної особи про захист прав споживачів Великою Палатою Верховного Суду не вирішувалося.

Критеріями розмежування розгляду справ у порядку цивільного чи господарського судочинства є як суб`єктний

склад сторін спору, так і характер спірних правовідносин.

У вказаному спорі ГО споживачів захищає не власні інтереси, а фактично діє в інтересах фізичних осіб - споживачів житлово-комунальних послуг, представляє інтереси та здійснює захист прав саме вказаних осіб на підставі статті 25 Закону № 1023-XII та її Статуту.

Тому між громадською організацією та юридичною особою, яка надає послуги, апріорі відсутні матеріальні правовідносини, оскільки в судовому спорі така громадська організація виступає від власного імені, але захищає побутових споживачів, права яких вважає порушеними через протиправні дії надавача послуг.

У законодавстві відсутні положення, які б надавали право фізичним особам, що не є суб`єктами підприємницької діяльності, звертатися до господарського суду в межах спірних правовідносин за захистом їх порушених прав як споживачів.

З огляду на зміст та характер спірних правовідносин, суб`єктний склад цього спору Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір з урахуванням вимог статті 19 ЦПК України підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне скасувати оскаржувані судові рішення та направити справу до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Обставини справи

У липні 2020 року Громадська організація споживачів звернулася до суду з позовом до Комунального підприємства «Управління житлово-комунального господарства міської ради», у якому просила зобов`язати відповідача повернути кошти споживачам послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій за період з 5 липня по 31 грудня 2018 року шляхом здійснення перерахунку на загальну суму 3 331 124,83 грн.

31 липня 2020 року ухвалою Ірпінського міського суду Київської області у відкритті провадження у справі за позовом ГО до КП про проведення перерахунку споживачам послуг відмовлено. Роз`яснено позивачу, що справа належить до юрисдикції господарських судів.

Ухвала мотивована тим, що справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а її розгляд відноситься до юрисдикції господарського суду, оскільки спір виник між юридичними особами.

13 жовтня 2020 року постановою Київського апеляційного суду апеляційну скаргу ГО залишено без задоволення, а ухвалу Ірпінського міського суду Київської області від 31 липня 2020 року - без змін.

Апеляційний суд погодився з висновком суду першої інстанції про те, що спір між суб`єктами господарювання підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Крім того, апеляційний суд зазначив, що окремої процедури для захисту прав групи осіб Цивільний процесуальний кодекс України не містить.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179832

Постанова Верховного Суду від 05.04.2021 у справі № 523/14707/19 (провадження № 61-16116св2)

ВС/КЦС: Для встановлення фактів в порядку окремого провадження досудове звернення до заінтересованої особи не є обов'язковим.

У даній справі особа звернулась до суду із заявою про встановлення факту її постійного проживання на території України станом на 24 серпня 1991 року.

На час звернення із цією заявою заявник не мала документів, які посвідчують її особу та громадянство, проте факт проживання на території України підтверджується відомостями з місця роботи та іншими доказами.

Суди першої та апеляційної інстанцій заяву задовольнили.

Однак, заінтересована особа, якою є орган ДМС подала на вказані рішення касаційну скаргу, яку вмотивувала тим, що особа може звернутися до органів ДМС України із заявою про набуття громадянства України, однак заявник не зверталася із відповідною заявою до органів ДМС України, а тому звернення до суду із цією заявою є передчасним, тобто порушено порядок досудового врегулювання.

Касаційний цивільний суд з такими доводами заінтересованої особи не погодився і мотивував своє рішення наступним.

З аналізу положень норм ст.ст. 293, 315 ЦПК України випливає, що законодавством передбачено встановлення юридичних фактів щодо виникнення, зміни або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, до яких відносяться й факти, що породжують право особи на підтвердження належності до громадянства України, зокрема постійного проживання на території України.

Згідно Закону України «Про громадянство України» встановлення факту постійного проживання на території України є підставою для оформлення належності до громадянства України.

Сукупність наданих заявником доказів повною мірою підтверджувала факт проживання її на території України, а тому даний факт є доведеним.

Водночас довод заінтересованої особи щодо недотримання заявником порядку досудового врегулювання спору також не заслуговують на увагу, оскільки пунктом 3 Рішення Конституційного Суду України від 09 липня 2002 року № 15-рп/20002 встановлено, що обов`язкове досудове врегулювання спорів, яке виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду і здійснення за нею правосуддя, порушує право особи на судовий захист. Тобто, обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і

досудового врегулювання спору, є правом, а не обов`язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/96071122

Постанова Верховного Суду від 26.04.2021 у справі № 766/17492/16-ц (провадження № 61-17044св19)

Верховний Суд висловився щодо підтвердження повноважень адвоката.

Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером ЦПК України не вимагається.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув справу № 766/17492/16-ц та встановив, що не вимагає надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером ЦПК України.

З матеріалів справи відомо, що касатор звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою, в якій, посилаючись на неправильне застосування норм матеріального права і порушення норм процесуального права, просив скасувати постанову апеляційного суду, рішення суду першої інстанції залишити в силі.

Касаційна скарга мотивована тим, що апеляційний суд належним чином не дослідив усіх наявних у матеріалах справи доказів та не звернув увагу на те, що представництво інтересів відповідача у судах першої та апеляційної інстанцій здійснювала особа без належних повноважень, у зв`язку з чим дійшов помилкового висновку про скасування рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення про відмову у задоволенні позову.

Висновок Верховного Суду

Щодо посилання касаційної скарги на відсутність у матеріалах справи доказів на підтвердження повноважень представника, ВС зазначив наступне.

Виходячи зі змісту частин першої, третьої статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ордер може бути оформлений адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об`єднанням) лише на підставі вже укладеного договору. Крім того, адвокат несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, так само й про умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, установлених договором про надання правничої допомоги.

Ордер, який видано відповідно до статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

ВС підкреслив: представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов`язки. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності або ордері. Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви (частина перша, друга, четверта статті 65 ЦПК України).

Також ВС зауважив, що не вимагає надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером ЦПК України.

ВС зазначив, що матеріали справи містять копії доказів на підтвердження повноважень адвоката а саме: витяг з договору про надання правової допомоги, копії ордерів, копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а відповідно до змісту частини першої статті 40 ЦПК України 2004 року представником у суді може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді, за винятком осіб, визначених у статті 41 цього Кодексу.

Отже, адвокатом надано належні та допустимі докази на підтвердження повноважень під час розгляду справи у ісуд першої та апеляційної інстанцій. Під час розгляду справи ні суд, ні позивач не ставив під сумнів відповідність вказаних документів, крім того, не порушував питання щодо витребування оригіналів вказаних документів для дослідження у судовому засіданні.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову апеляційного суду – без змін.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/96669318?fbclid

Постанова Верховного Суду від 26.05.2021 у справі № 391/35/19 (провадження № 61-7814св20)

Вимоги немайнового характеру не можуть розглядатися апеляційним судом у порядку спрощеного позовного провадження.

Якщо у справі наявні вимоги немайнового характеру, то розгляд такої справи в суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників.

Апеляційний суд розглянув у порядку спрощеного позовного провадження апеляційну скаргу банку у справі за позовом банку про стягнення кредитної заборгованості та за зустрічним позовом позичальника про визнання кредитного договору недійсним. Суд залишив без змін рішення місцевого суду, ухваленого в порядку загального позовного провадження, яким відмовлено в задоволенні позову та задоволено зустрічний позов. Деталі справи розповіли у пресслужбі ВС.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду скасував постанову апеляційного суду та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, навівши такі правові висновки.

Відкриваючи провадження у справі за позовом банку про стягнення кредиту, суд першої інстанції призначив її розгляд у порядку спрощеного позовного провадження. Проте після пред'явлення зустрічного позову позичальника про визнання кредитного договору недійсним суд об'єднав позовні заяви в одне провадження та здійснив перехід у загальне позовне провадження (ч. 4 ст. 193 ЦПК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 368 ЦПК України справа розглядається судом апеляційної інстанції за правилами, встановленими для розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, з особливостями, встановленими цією главою.

Згідно із ч. 3 ст. 368 ЦПК України розгляд справ у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених ст. 369 цього Кодексу.

Апеляційний суд відкрив провадження у справі та призначив її до розгляду в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи відповідно до ч. 1 ст. 369 ЦПК України, яка встановлює, що апеляційні скарги на рішення суду у справах з ціною позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім тих, які не підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, розглядаються судом апеляційної інстанції без повідомлення учасників справи.

Зі змісту ч. 1 ст. 176 цього Кодексу вбачається, що ціна позову наявна виключно у позовах, в яких заявлені вимоги майнового характеру. У позовах немайнового характеру ціна позову не визначається.

У справі, що переглядається, предметом позову є немайнова вимога – про визнання кредитного договору недійсним.

Якщо ж у справі наявні вимоги немайнового характеру, то розгляд такої справи в суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи.

Апеляційний суд дійшов помилкового висновку про те, що зазначена справа в апеляційному порядку може бути розглянута без повідомлення учасників справи – у порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами.

Вказане позбавило позивача мати розумну можливість представляти свої інтереси як учасника справи за правилами, які передбачені процесуальним законодавством, зокрема в умовах відкритого та публічного судового розгляду. Це, у свою чергу, перешкодило стороні належним чином користуватися передбаченими ст. 43 ЦПК України процесуальними правами.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/97315476

Постанова Верховного Суду від 14.06.2021 у справі №308/8567/20 (провадження №61-3480сво21у)

ВС ОП КЦС: Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справ.

Верховний Суд у складі ОП КЦС висловив такий висновок про застосування норми права:

• законодавець передбачив відповідний процесуальний порядок розгляду заяви про забезпечення позову та вирішення питання про відкриття провадження у справі;

• для розгляду заяви про забезпечення позову та вирішення питання про відкриття провадження у справі встановлені різні процесуальні строки: два дні та п'ять днів відповідно;

• першочерговим при надходженні на розгляд суду заяви про забезпечення позову є надання оцінки щодо порядку звернення з нею до суду, за умови дотримання якого здійснюється її розгляд по суті;

• у випадку одночасного подання позовної заяви та заяви про забезпечення позову розгляд заяви про забезпечення позову не залежить від вирішення питання про відкриття провадження у справі. **Законодавець не покладає обов'язку на суд відкрити провадження у справі, а тільки вже потім вирішувати питання про забезпечення позову;**

• у разі повернення позовної заяви, відмови у відкритті провадження у справі передбачений процесуальний механізм скасування заходів забезпечення позову.

Із повним текстом постанови можна ознайомитись у ЄРСР за посиланням:

https://reyestr.court.gov.ua/Review/97656944